

УДК 373.58:37.014.623(7/8)

УЧАСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ШКОЛИ

Гуцуляк Л.І.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті досліджено, що участь американської громади в організації освітньо-виховного процесу та управлінні діяльністю школи може мати вельми різноманітні форми і методи. Однак в результаті подібної співпраці виграють всі його учасники: учні, вчителі, батьки, підприємства та громада в цілому. Учні стають більш грамотними, отримують додаткові позитивні приклади для наслідування, дізнаються як застосувати отримані в школі знання у своїй повсякденній діяльності. Вчителі більше дізнаються про очікування своїх учнів у професійній сфері, знаходять однодумців і помічників у своїй практичній діяльності. Керівники підприємств та громадських організацій здобувають майбутні кваліфіковані кадри, отримують визнання своєї діяльності в громаді. Жителі громади стають більш прив'язаними до рідних місць, що сприяє вирішенню багатьох соціально-економічних проблем. Також проаналізовано участь різних соціальних інститутів в управлінні діяльністю школи, яка визначається федеральними та місцевими законодавчими документами, а також сформованими в американському суспільстві традиціями.

Ключові слова: громада, освітньо-виховний процес, школа, учні, вчителі, сім'я, Америка.

Постановка проблеми. Як складний і багатогранний соціальний інститут, американська громада справляє вагомий вплив на своїх громадян, орієнтує в них орієнтацію на певний спосіб життя, систему знань і вмінь, моральних та естетичних цінностей, надає їм всебічну підтримку у вихованні молодого покоління, створення умов для його творчого розвитку. Формуючи погляди дітей на навколишній світ, громада забезпечує створення для них атмосферу безпеки, благополуччя та рівноправності. Уявлення дитини про людські цінності складаються на основі цінностей, які існують і визнаються в громаді. Якщо діяльність громади спрямована на допомогу сім'ям і школі у вихованні дітей, створення для них додаткових освітніх можливостей, діти, які живуть у такій громаді, перебувають у виграшному становищі. Для кращого осягнення цих питань, необхідно звернутися до американського досвіду, пов'язаного з висвітленням різних аспектів діяльності громад, у тому числі й щодо підтримки сімей з дітьми, надання школам допомоги у реалізації її освітньої функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до наукових джерел засвідчує, що на сьогодні набули висвітлення питання, пов'язані з аналізом змісту та організації шкільної освіти, стратегій розвитку освіти та пріоритетам державної освітньої політики США (З.А. Малькова, Л.Н. Гончарова, Е.Ю. Каверіна, С.І. Чорбінский, В.І. Петрищев). Безпосередньо вивченню особливостей функціонування громади як важливого чинника виховання школярів присвятили свої розвідки Ч. Барбор, Н. Барбор, Дж.Л. Епштейн, М. Гелбрейт, Р. Уоррен, Д. Хобс, Дж. Шер. Однак поза увагою дослідників залишився такий напрям, як участь американської громади в організації освітньо-виховного процесу початкової школи.

Тому, **метою статті** обрали характеристику форм і методів участі американської громади в організації освітньо-виховного процесу та управлінні діяльністю школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті заявленої проблеми на увагу заслуговує насамперед монографія Н. Барбор і Ч. Бар-

бор «Сім'ї, школи та громади: співробітництво в освіті дітей», у змісті якої зазначено, що участь громади в освітньо-виховному процесі школи часто здійснюється шляхом надання школі і сім'ям учнів ресурсів громадських організацій. У кожній громаді діють урядові, громадські, релігійні організації, філії творчих об'єднань та інші організації, охоплюючи всі сфери, серед яких одне з пріоритетних місць посідає надання допомоги школі в організації взаємодії практично з усіма сім'ями. Громадські організації беруть активну участь у створенні дитячих центрів, програм зайнятості дітей і підлітків у позанавчальний час, забезпечують допомогу у виконанні унями домашніх завдань, запроваджують програми навчання батьків, консультаційні програми для молоді та сімей, організують виступи педагогічного персоналу школи перед жителями громади з питань шкільної політики [2].

На погляд Ч. Барбор і Н. Барбор, участь громади в освітньо-виховному процесі школи можна розглядати на двох рівнях: як участь місцевих відділень загальнонаціональних державних структур і громадських організацій, та як участь місцевих організацій, підприємств та окремих громадян у життєдіяльності школи [2].

Освітньо-виховна діяльність громади включає в себе: планування нових шкіл та дозвіллевих центрів; виплати стипендій; субсидювання різних програм, що проводяться бібліотеками, музеями, художніми галереями для дітей, дорослих і літніх людей; придбання необхідного для навчання обладнання; присудження грантів для шкільних та громадських освітніх експериментів; громадську роботу на базі школи для поліпшення навчальних та особистісних досягнень учнів; активне розроблення і впровадження нових освітніх програм; підтримку діяльності шкіл, дитячих, юнацьких громадських організацій і рухів. Заслугує на увагу той факт, що організації та лідери громади розглядають план освітньо-виховної роботи в більш широкому контексті, ніж педагогічний персонал школи. Члени громади нерідко краще за вчителів передбачають результати окремих проектів з виховання дітей і

підлітків, розширення освітніх можливостей та пропаганду здорового способу життя [1].

Досягненню позитивних результатів в освітньо-виховному процесі сприяють представники бізнесу Сполучених Штатів, які розглядають свої взаємини зі сферою освіти як партнерські, що виявляється у: наданні стипендій, направленні своїх співробітників для роботи в ролі волонтерів і тьюторів. На думку багатьох бізнесменів, підприємства мають активно сприяти підвищенню стандартів якості навчання, боротися з бюрократією в школах, сприяти посиленню значущості диплома про середню освіту, поліпшенню підготовки учнів до навчання, зниженню відсіву зі шкіл, тобто фактично, бізнес повинен стати одним із провідників та ідеологів цінності освіти в суспільстві [5].

Допомога підприємств школі полягає в організації майстер-класів та участі в освітньо-виховному процесі на громадських засадах (волонтерство); організації «гарячих ліній» з виконання домашніх завдань; спонсорській підтримці шкільних заходів; заснуванні стипендій і грантів; організації різних допоміжних служб (комітетів, рад та робочих груп усередині громади для здійснення будь-якого конкретного проекту); реалізації програм навчання англійської мови як другої для неангломовних громадян, оздоровчих та інформаційних програм; наданні підтримки батькам у догляді за малолітніми дітьми; реалізації програм зайнятості дітей після занять, під час канікул і свят; створенні консультаційних та інформаційних служб; підтримці участі батьків у шкільних конференціях, заходах, святах тощо. Для заохочення батьків, які мають дітей дошкільного та шкільного віку, до участі в освіті своїх дітей багато підприємств створюють гнучкий графік роботи на виробництві та спеціальні програми для батьків, допомагають їм вивільнити час для роботи волонтерами в школі, де навчаються їхні діти, без скорочення заробітної плати за час відсутності на робочому місці. За прикладом Міністерства освіти США, багато підприємств практикують проведення спеціальних навчальних семінарів з виховання дітей та допомоги їм у виконанні домашніх завдань під час обідньої перерви. Великою популярністю користуються дні «Приведи свою дитину на роботу», адже, зазначає Д. Петерсона-дел Мара, такі дні значно підвищують мотивацію школярів до навчання, оскільки дитина на власні очі може побачити, як застосовуються отримані в школі знання в реальному житті та повсякденній роботі батьків і знайомих [7].

Дослідники американських громад, серед яких М. Гелбрейт, Б. Браун С.Д. Оттербург і К. Каннінгем, наголошують на тому, що бізнес-спільнота є джерелом освітніх ініціатив, перехідною ланкою між усіма складовими громади. Залучення її у процес освіти не обмежується спонсорською підтримкою прилеглої школи. Воно охоплює широкий спектр діяльності. Розробляючи і впроваджуючи різні програми підтримки освіти, підприємства розв'язують і власні проблеми, наприклад: залучення і закріплення кваліфікованих кадрів в особі службовців-батьків, підготовка майбутніх професіоналів в особі їхніх дітей [1].

Починаючи з другої половини ХХ століття, у більшості розвинених країн світу закріпилася державно-громадська форма управління освітою,

але найбільшого розвитку вона набула в США, де від рівня шкільних округів до федерального рівня, організації мають право не тільки надавати спонсорську допомогу освітнім установам, а й можуть диктувати свої умови в питаннях навчання та виховання учнів. Беручи участь у роботі місцевого органу самоврядування і входячи до складу консультативних і директивних органів школи, громади впливають на процес формування місцевої освітньої політики.

Рівень участі різних соціальних інститутів в управлінні освітою визначається федеральними та місцевими законодавчими документами, а також сформованими в американському суспільстві традиціями. І хоча на сучасному етапі може видатися, що функція управління освітнім процесом є виключно прерогативою педагогічних колективів шкіл, деякі управлінські повноваження делеговані сім'ям учнів і представникам громад. Загального визнання набула теза про те, що контроль за організацією і вдосконаленням освітньо-виховного процесу та створенням сприятливих для навчання умов має здійснюватися суспільством у цілому. Безпосереднє керівництво і контроль за перебігом процесу освіти покладається на шкільні ради місцевих громад. Сформовані в американському суспільстві традиції, а також законодавчі акти та постанови як місцевого, так і федерального рівня, складають підґрунтя управління освітнім процесом. Згідно з 10-ю поправкою до Конституції США, федеральний уряд розробляє лише найбільш загальні закони про освіту. Велика частина законодавчої ініціативи передана у юрисдикцію окремих штатів. Таким чином, основу законодавчої бази освітньої системи США становлять Конституції кожного конкретного штату, а також місцеві закони і постанови, які дуже часто змінюються залежно від сформованої в той чи інший історичний період політичної та економічної ситуації [1; 6].

Підтвердженням того, що штатам делегована відповідальність за освіту американських громадян, може слугувати той факт, що саме освітні органи штату зобов'язані створювати рівні для всіх дітей умови для отримання повної середньої освіти, домагатися того, щоб усі діти відвідували школу і проводити так звану політику відділення церкви від держави. Кожен штат створює своє Міністерство освіти, яке контролює всі питання, пов'язані з територією конкретного штату. Один з основних підрозділів Міністерства освіти штату – місцевий орган освіти, який часто називають окружною шкільною радою, або окружною радою опікунів шкіл. Місцевий орган освіти діє в кожній громаді, або окрузі й керує діяльністю державних шкіл [4].

Шкільна рада кожного округу видає власні постанови і правила, що визначають освітню політику на території округу, виконуючи тим самим соціальне замовлення місцевої громади, незважаючи на те, що вона виступає представником Міністерства освіти штату. Місцеві органи освіти визначають освітню політику, формують бюджет школи, а також наймають учителів і адміністративний персонал для безпосереднього здійснення освітньо-виховного процесу.

Ще одна установа, яка займається питаннями управління освіти – судове відомство. Винося-

чи рішення під час виникнення розбіжностей в освітній сфері, суди роблять свій внесок у процес створення її законодавчої бази. І хоча судові органи переважно займаються інтерпретацією законів, необхідно зазначити, що в останні десятиліття вони все активніше починають брати участь у вирішенні питань, пов'язаних з адмініструванням освіти. Деякі судові рішення ведуть до кардинальних змін в освітньому законодавстві. Прикладами можуть слугувати проблеми, пов'язані з цивільними правами в сфері освіти та питання про свободу слова.

Обов'язки, які виконує сім'я з виховання та освіти дітей, закріплені в різних законах. В основному, ці закони стосуються загальних питань виховання дітей і є мінімальними. Втручання місцевих органів влади в життя сім'ї відбувається лише в тому в разі, коли батьки нехтують своїми батьківськими обов'язками. У цьому разі вважається, що сім'я не забезпечує дитині належного захисту, не виявляє достатньої турботи про неї. Крім того, у всіх штатах прийняті закони, відповідно до яких батьки зобов'язані контролювати поведінку своїх неповнолітніх дітей, а також наглядати за тим, щоб вони регулярно відвідували школу.

Загальні вимоги щодо відповідальності сім'ї за виховання дітей – невід'ємна складова культури суспільства, що приймається всіма нормальними сім'ями. Лише в неблагополучних сім'ях виникають ситуації, коли діти залишаються без нагляду батьків. Коли соціальні служби отримують скарги з цього приводу, подані іншими батьками, школою чи працівниками органів безпеки, вони можуть порушити справу про позбавлення таких батьків батьківських прав і передачі дітей на виховання в інші родини або в державні органи. На щастя, у багатьох громадах такі ситуації є скоріше винятком, ніж загальним правилом. Мірою дорослішання дитини, контроль з боку батьків набуває більш опосередкованого характеру, проте, згідно із законодавством і сформованими у суспільстві традиціями, батьки несуть відповідальність за утримання дитини, надання їй необхідної допомоги в різних життєвих ситуаціях, а також здійснюють контроль за їх поведінкою і вчинками до повноліття, яке у США припадає на 21 рік [1; 3].

У більшості шкіл не передбачено процедури, відповідно до яких батьки та члени громад могли б оцінювати роботу шкільного персоналу, навчальний план або будь-які інші питання діяльності школи. У результаті, зворотний зв'язок із сім'ями учнів, на жаль, ігнорується або не враховується належною мірою. Однак в окремих шкільних округах в установчих документах закладені положення про безпосередню участь сімей учнів в управлінні діяльністю школи та організації освітньо-виховного процесу [1]. Однак у реальності багато батьків не заперечують проти того, щоб саме педагогічні колективи шкіл та адміністрація шкільного округу займалися питаннями управління школою та організацією освітньо-виховного процесу, оскільки, як зазначають дослідники Міжнародної асоціації працівників освіти «Фі Дельта Капша» та Інституту громад-

ської думки Д. Геллапа, американці з року в рік підтверджують думку про те, що вони дуже високо оцінюють свої місцеві школи [8].

Основою американської системи управління в галузі освіти є шкільна рада, яка має здійснювати організацію, координацію і наступність освітньо-виховного процесу, а також забезпечувати жителів місцевих громад освітніми послугами. Шкільна рада діє на підставі законів федерального і місцевих органів влади, а також відповідно до постанов судових органів. У діяльності шкільної ради беруть участь представники органів самоврядування громади, батьки учнів та інші жителі громади. Здійснення рішень шкільної ради покладено на адміністрацію шкіл, директорів, які, в свою чергу, організують роботу вчителів та фахівців у школі. Контроль над діяльністю вчителів здійснюють супервайзери, діяльність яких, у свою чергу, підвітна педагогічному колективу школи та шкільній раді.

Сформована система освіти іноді видається надмірно складною і негнучкою, тому багато громад в останні роки наводять аргументи на користь децентралізації управління освітою і передачу повноважень з вирішення більшості питань до окремих шкіл. Такі заходи часто дають хороші результати, особливо якщо децентралізація проводиться обчно і за тісної співпраці з місцевою громадою.

Висновки. Отже, участь американської громади в організації освітньо-виховного процесу та управлінні діяльністю школи характеризується вельми різноманітними формами і методами, проте внаслідок такої співпраці виграють усі її учасники: учні, вчителі, батьки, підприємства та громада в цілому. Учні стають більш грамотними споживачами, отримують додаткові позитивні приклади для наслідування, дізнаються про те, як правильно вибрати професію і як застосувати отримані в школі знання у своїй повсякденній діяльності. У них підвищується мотивація до навчання, самооцінка і впевненість у своїх силах, розвивається почуття гордості і більш позитивне ставлення до рідної громади, що часто забезпечує викорінювання підліткового вандалізму і безцільного проведення часу, стимулює зацікавленість у справах громади, спонукаючи молодих людей у майбутньому вибирати свою громаду як постійне місце проживання. Вчителі більше дізнаються про очікування своїх учнів у професійній сфері, отримують підтримку і визнання своїх професійних якостей, набувають знань і досвіду, знаходять однодумців і помічників у своїй практичній діяльності. Керівники підприємств та громадських організацій одержують майбутні кваліфіковані кадри, економлячи мільйони доларів на їх підготовку; роблять свій внесок у розвиток громади в цілому та її людських ресурсів, зокрема, краще розуміють соціальні потреби дітей та їх сімей, сприяють поліпшенню якості їхнього життя й отримують визнання своєї діяльності в громаді. Жителі громади стають більш прив'язаними до рідних місць, що сприяє вирішенню багатьох соціально-економічних проблем сучасної Америки.

Список літератури:

1. Пузырева О. И. Совместная работа школы, семьи и общины по обучению и воспитанию сельских школьников в США: автореф дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / О. И. Пузырева. – Москва, 2005. – 22 с.
2. Barbour Ch., Barbour N. H. Families, schools, and communities: building partnerships for educating children (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill / Prentice Hall, 2001. – 391 p.
3. Knight J. P., Knight C. S. & Quickenton A. Education in Rural Schools II The Educational Forum. – Vol. 61, Fall 1996. – P. 84-89.
4. National Standards for Parent / Family Involvement Programs. National PTA: 1998.
5. Otterbourg S. D. A Business Guide to Support Employee and Family Involvement in Education: Report Number 1200-97-RR. The Conference Board: 1997. The Conference Board Official Site: <http://www.conference-board.org>
6. Parent Involvement in Children's Education: Efforts by Public Elementary Schools II Statistical Analysis Report. U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, NCEES 98-032. Washington, DC: January 1998.
7. Peterson-del Mar, D. Community Coalitions to Restructure Schools. ERIC Digest 088. ERIC/CEPM. College of Education, University of Oregon: April, 1994. Available at <http://eric.uoregon.edu/publications/digests/digest088.html>
8. The 28-th Annual Phi Delta Kappa Gallop Poll II Phi Delta Kappan. – 1998. Sept.

Гуцуляк Л.И.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

УЧАСТИЕ АМЕРИКАНСКОЙ ОБЩИНЫ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА И УПРАВЛЕНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье исследовано, что участие американской общины в организации образовательно-воспитательного процесса и управлении деятельностью школы может иметь весьма разнообразные формы и методы. Однако в результате подобного сотрудничества выигрывают все участники: ученики, учителя, родители, предприятия и община в целом. Ученики становятся более грамотными, получают дополнительные положительные примеры для подражания, узнают как применить полученные в школе знания в своей повседневной деятельности. Учителя больше узнают об ожиданиях своих учеников в профессиональной сфере, находят единомышленников и помощников в своей практической деятельности. Руководители предприятий и общественных организаций получают будущие квалифицированные кадры, получают признание своей деятельности в обществе. Жители общины становятся более привязанными к родным местам, что способствует решению многих социально-экономических проблем. Также проанализированы участие различных социальных институтов в управлении деятельностью школы, которое определяется федеральными и местными законодательными документами, а также сложившимися в американском обществе традициями.

Ключевые слова: общество, образовательно-воспитательный процесс, школа, ученики, учителя, семья, Америка.

Hutsuliak L.I.

Pereiaslav-Khmelnitskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda

THE AMERICAN COMMUNITY' PARTICIPATION IN THE ORGANIZATION OF THE TEACHING-EDUCATIONAL PROCESS AND IN THE SCHOOL MANAGEMENT

Summary

The article explored that the American community' participation in the organization of the teaching-educational process and in the school management may be very different forms and methods. However, as a result of such cooperation will benefit all participants: pupils, teachers, parents, enterprises and the community, as a whole. The pupils become more literate, receive positive role models, learn how to apply the knowledge gained at the school in their daily activities. The teachers learn more about the expectations of their pupils in the professional sphere, find the associates and assistants in their practice. The managers of enterprises and the community organizations gain future skilled workforce, receive recognition of its activities in the community. The residents of the community are more tied to their homes, contributing to the solution of many socio-economic problems. Also analyzed various social institutions involved in the management of schools, which is determined by federal and local legislative documents, as well as prevailing in American society traditions.

Keywords: community, teaching-educational process, school, pupils, teachers, family, America.